# ИВАН НЕШЕВ
# 1927–1987

Доскоро Иван Нешев беше един от най-добрите създатели на съвременната българска скулптура. Малката дистанция от момента, в който ни напусна, до днес, вече го поставя в друга съизмеримост – извън ежедневните мерки и общоприетия тон. Това, което до вчера беше само много добра скулптура, днес са произведения със свое място и значение в развитието на съвременната ни култура. Това, което доскоро по-малко или повече приемахме, вече е опит не само на извървяния път, но постижение, без което не може истинското движение на българската пластична култура. И в този смисъл тази изложба, замислена още приживе от самия автор като ретроспекция на това, което е създал, днес звучи цялостно и неповторимо като един дълбок, многостранен и сложен автопортрет, в който авторът не си е спестил болката, изпитанията и съмненията, стремежите и усилията да каже своя дума в мълчаливия език на пластическите форми.
Няколко месеца преди да ни напусне Иван Нешев ме покани да видя летящия Пегас, който правеше за шосето край Благоевград. Не знам доколко му е било нужно нечие мнение, но имам чувството, че авторът съзнаваше, че е направил нещо по-различно не само за себе си, но изобщо за нашата скулптура, и със своеобразната си стеснителност и скромност искаше да провери собствената си вяра и съмнения. Заедно с това, без определен повод, търсейки отговор на сложните въпроси, които времето поставя пред нас, Иван Нешев ни остави една серия странни пластики, експресивни и загадъчни, които отваряха нови посоки в живота на художника.
Иван Нешев е синтетичен автор, но неговият синтез, преди да бъде разбиране и строеж на формата, е простота и яснота на идеята. И „Ден първи“, и „Захари Стоянов“, и „Кольо Фичето“, и особено „Симеон и книжовниците“ в Преслав са произведения, които действат монументално и синте-

тично, но преди всичко внушително с органичното си единство между намерението, формата и постигането на тяхната духовна цялост.
Иван Нешев вижда формата в нейното движение и развитие в пространството, разбира пространството в неговия „позитивен“ и „негативен“ строеж, но при всички случаи от най-ранните работи – от „Момичето с лента“ и „Лесовъдката“ до апокалиптично въздействащата непоказвана серия, условно наречена „Човек и природа“, – лъха доброта и чистота, романтична поетика и човешка простота. Обикновено авторите, които се занимават с монументална пластика, съзнателно или несъзнателно водени от инерцията, от изискванията на инвеститори и комисии, от срокове и задачи, изпадат в една схематична стилистика, която обслужва всичко, докато се получи фигура изобщо, състояние изобщо, форма изобщо и дори в по-добрите постижения, където синтезът е проведен умно, интелигентно и с вкус, липсва най-съществено – духовна съдържателност и лична неповторимост.
Странното в случая е не само как Иван Нешев е успял да се предпази от схемата, а как, запазвайки монументалността и простотата, съхранява усета си за човешки характерното, изпълва формата с много вътрешна енергия и духовен заряд и не на последно място, с последните си произведения отваря посоки, които изцяло го отвеждат в емоционалната съдържателност на личностно неповторимото.
Малкото портрети, които ни е оставил, някои прехвърлени в траен материал, други в гипс, показват, че големите монументални задачи не са успели да изсушат чувствителността на автора. Обратно – монументалните портретни фигури въздействат и със своята топлота и интимност, и с естествената си човешка съизмеримост. От друга страна, и най-малките

скици и проекти, още от самия си замисъл носят онази монументалност на чувството и формата, които отделят истината от лъжата или по-точно истинската монументалност от големия формат.
Серията малки пластики и в ранната си конкретност, и в по-късната си пластичност действат извън определените измерения – те носят внушения и въздействия, присъщи на големите монументални форми. И нещо друго, не по-малко съществено! В един век на пълна информация, когато отдалечени на хилядолетия култури и цивилизации са наше достояние, когато „новото“ в съвременното изкуство, преди да стане ново, е вече история, Иван Нешев постигна нещо изключително важно както за себе си като творец, така също и за нашата пластика – монументалност не изобщо, а синтез и развитие на нейните принципи на основата на българската традиция – от дърворезбата и каменната пластика, от това, което са съхранили нашите земи като духовно наследство, до архитектурата, шевицата и пластичния орнамент.
Не знам доколко е случайна и доколко е осъзната проблематиката, но през последните години като че ли темата за пòлета беше обсебила скулптора. „Майстор Манол“, „Икар“, „Летящата колесница“ и последната серия от хората-птици са по-скоро едно предчувствие за полет и за нови пространства... едно предчувствие, в което Иван Нешев е част от него. Самият той е вече полет към непознати и неизследвани пространства – опит, който остави на тези, които обичат духовната безбрежност на пластическата форма, и пример, който изпълва времето и живота на изкуството с много простота, човечност и сила.

Светлин Русев